

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 08.12.20

Forfatterjubileum

Markering av en forfatter og hennes/hans verk, f.eks. 100 år etter forfatterens fødsel eller 350 år etter forfatterens død. “I det strategiske, kulturindustrielle og kulturpolitiske landskapet hvor forfatterjubileene finner sted, blir fødselsår og dødsår åpenbart foretrukket som tidsmessig ordensmarkør.” (Slaatta 2010)

Forfatterjubileer kan ha ulike funksjoner og markeres på mange måter. De kan gjennomføres i respekt for en dikters unike litterære kvaliteter eller forfatterens samfunnsmessige betydning, gi inspirasjon til nylesninger av verkene, brukes som en anledning for (nasjonal) selvrefleksjon osv. I jubileumsåret kommer det f.eks. nye bokutgivelser, lages utstillinger, opprettes museer og settes opp statuer.

“I hele 2012 skal Sverige feire August Strindberg. [...] Broderlandets store dikter døde for 100 år siden. På programmet står bølgevis av små og store arrangementer; teater, ballett, debatter, utstillinger av dikterens fotografier og malerier, seminarer, foredrag, omvisninger.” (*Dagbladet* 31. desember 2011 s. 2)

Jubileer viser hvordan samfunn forandrer seg (før-nå-perspektiv) og hva arrangørene mener er verdt å huske og ta med seg inn i samtiden og framtiden. “Jubileer handler om vårt eget forhold til historien, både som arsenal for kunnskap og som identitetsmarkør. [...] Henrik Wergeland blir en hardere nøtt [å feire jubileum for i 2008 enn Ibsen i 2006]. Historiens skygger hviler tyngre over ham. [...] Kanskje finner vi ny mening og nytt liv ved å vri dikteren og hans verk ut av de historiske gevanter vi har plassert ham i.” (*Aftenposten* 1. februar 2008 s. 3)

Olaf Aagedal skiller (i antologien *Kunsten å jubilere: Grunnlovsfeiring og minnepolitikk*, 2017) mellom tre typer spor fra fortiden: (1) materielle spor, som f.eks. bygninger og byster (2) immaterielle spor, f.eks. kunnskap, holdninger og fortellinger, og (3) praksisspor, f.eks. seremonier og markeringer. I forlagets omtale av *Kunsten å jubilere* stod det: “Hvordan feire seg selv uten å rødme? Jubileer er viktige markeringer som styrker fellesskap og selvbevissthet, minner om viktige institusjonelle rammer og historiske betingelser for hvordan ting er som de er. [...] Artiklene her avslører en rekke fenomener som gjør seg gjeldende i måten man feirer på: Hva er tabu, hva er politisk ønskelig, hva er kulturelt gjennomgripende, hva er realistisk og hva slår igjennom?”

I artikkelen “Å markere forfatterskap” (2010) skrev forskeren Tore Slaatta: “Vi bør tenke oss forfatterjubileer som symptomatiske kulturbegivenheter. De er kultur-industrielle og kulturpolitiske markeringer som for tiden fungerer godt som plattformer for arrangementer og tilstelninger av ulik sort. De har til felles sine formål om å markere, hylle, utbre kunnskap om, engasjere og gjenfortelle historier; om kunstnerens, fødestedets, nasjonens – og, ikke å forglemme – litteraturens storhet. En måte å studere forfatterjubileer på er å se hvordan de etablerer og anvender logikker for kulturell og litterær verdsettelse. Forfatterjubileer kan ses som midlertidige delfelt innenfor feltet for kulturproduksjon, hvor ulike forståelser av hva som skaper litterær verdi brynes og brytes. Slik sett virker forfatterjubileer også inn på formidlingen og forståelsen av litteratur og kultur mer alment.”

“Forfatterjubileer skaper rammer for kulturformidling og kollektivt hukommelsesarbeid og påvirker kulturell verdsettelse av forfattere, verk og forfatterskap generelt. Det foregår en overføring av verdi mellom det litterære feltet og festivalens omliggende økonomiske og politiske felt. For eksempel blir Ibsens internasjonale posisjon en avgjørende faktor for hvordan markeringene av ham gjennomføres.” (Slaatta 2010)

Jubileer fungerer som en type litteraturformidling som skaper oppmerksomhet og interesse for forfattere. I Norge betaler staten ofte store deler av omkostningene. “Statens repertoar for maktdemonstrasjoner i det kulturelle feltet er fra før av vidt, og omfatter en rekke ting som mynt- og frimerkeutgivelser, finansieringer av museer og sentere, forskningssatsninger, verkstøtte, oversettelse, bevaring av bygninger, støtte til kunstprosjekter og utstillinger, avduking av monumenter, klipping av snorer o.l.” (Slaatta 2010)

“Bøker er en helt spesiell vare, som produseres og distribueres ut fra bestemte markedsmessige logikker. I forbindelse med jubileer må nyutgivelser eller samlede verk planlegges i god tid, biografier settes i sving og internasjonale markeder lokaliseres. Her kan rettigheter på ny selges, nye oversettelser forberedes osv.” (Slaatta 2010)

“Vi har aldri tidligere brukt så mye penger på å feire store forfattere og dette med dikterjubileer er noe som har eksplodert i løpet av bare knappe ti år. [...] Dikterjubileene fungerer som ren ideologiproduksjon [...] Wergeland brukes nå også aktivt i UD's Norgesprofilering. I forordet til boken *Tolerance and Compassion: Henrik Wergeland and His Legacy*, som nylig ble utgitt på Gyldendal, fremstiller Jonas Gahr Støre og Erik Solheim det som om Norges rolle som fredsmekler i Midtøsten er en naturlig videreføring av det arbeidet Wergeland påbegynte. “We have an obligation to follow up what Wergeland began,” skriver ministrene i boken, som blant annet inneholder en engelsk oversettelse av Wergeland-teksten “De Tre”. Fra UD-hold opplyses det at hele opplaget på 3000 eksemplarer skal deles ut på jubileumsarrangementer og ambassader rundt om i verden.” (*Morgenbladet* 8.–14. august 2008 s. 28)

“Internasjonalt har man en trend der jubileer blir viktigere og viktigere. I Skandinavia fikk vi først H.C. Andersen-året i Danmark i 2005. Deretter Ibsen i 2006. Dette er de første store eksemplene på det som kalles en ny jubileumskultur. Den litterære viljen til å feire forfattere går sammen med et politisk ønske om å øke nasjonens omdømme og skape relasjoner til andre stater uten å være rent statlige. [...] Det er masse problemer med å bruke kunstverk som symboler for nasjonen. Bakgrunnen her er en rapport fra 2003, som sa at Norge hadde et dårlig omdømme internasjonalt. Det ble slått tydelig fast at forfattere kunne brukes til å bedre omdømmet. Så fulgte rekken av jubileer, der Utenriksdepartementet har brukt enorme summer. [...] Kulturminister Linda Hofstad Helleland (H) har tatt til orde for at Norge må bli flinkere til å bruke Ibsen til å tiltrekke seg turister og profilere nasjonen. [...] En del kommuner i Nordland gjør dette på lokalt nivå, man kan feriere i Hamsuns rike. Han representerer midnattssolen og en form for eksotisme, men dette var ikke en del av jubileet. Der tok man bort alle andre ting enn den “rene” litteraturen. [...] Strategien var å bruke narrativet som har vært rådende i norsk etterkrigsforståelse: Man må skille mennesket og litteraturen. Som forfatter var han [Hamsun] upolitisk. [...] Norge hadde tatt et oppgjør med nazismen. [...] et jubileum der målet var økt nasjonalt omdømme. Man jobber for dialog, og så kommer hyllingen av en nazist. Det var særlig Israel som reagerte sterkest. [...] Forfatterjubileene var ikke litterære feiringer, men kulturpolitiske begivenheter med nasjonale målsettinger, som skulle nås ved at man selv skapte forfatterne som skulle feires.” (Frode Lerum Boasson og Tore Rem i *Morgenbladet* 22.–28. desember 2017 s. 54-55)

“Mellom 2006 og 2010 bevilget staten Norge 61 millioner kroner til fire forfatterjubileer over statsbudsjettet. Forfatterne som jubilerer, var Ibsen, Wergeland, Hamsun og Bjørnson. Ser vi etter de faktiske kostnadene i regnskapene for jubileene, er tallene mer enn dobbelt så høye. Selv da er ikke de fleste arrangementene i utlandet, kommunale bevilgninger og utgifter knyttet til kulturarbeidere, bibliotekarer, lærere eller forskere tatt med. Det er heller ikke bygningene som ble restaurert eller reist i forbindelse med feiringene. Legger vi til disse utgiftene, mer enn dobles beløpet enda en gang. Regner vi i tillegg med sponsormidler og kommersielle aktørers bidrag, blir tallet vesentlig høyere. Et realistisk overslag vil dermed ligge godt over 300 millioner kroner til de fire forfatterjubileene. [...] [til sammenligning] kostet for eksempel det spektakulære danske H. C. Andersen-jubileet i 2005 231 millioner danske kroner (Frandsen 2007).” (Boasson 2017)

“Forfatterjubileene knytter nye bånd mellom nasjon og forfatter der sistnevnte blir instrument for politisk innflytelse. Dette gjelder ikke bare i et profileringsøyemed, men i hele det breddediplomatiske spekteret. Skal man nå målene, må imidlertid litteraturen og måten man benytter den på, skape et positivt bilde av nasjonen samtidig som den inviterer til samarbeid og utveksling. Sett i dette perspektivet kan litteraturen hverken være for kritisk eller oppleves som lite aktuell. Tvert imot må den aktualisere en positiv nasjonalidentitet og et positivt bilde av nasjonen. Dermed

handler nasjonsprofilering like mye om å rekonstruere og fornye nasjonen og nasjonalidentiteten på et ideologisk nivå som om å “selge” den (Kaneva 2011, 118). Skal man oppnå målene, må forfatteren som feires skape og formidle en nasjonalidentitet på høyde med vår tid. Dermed knytter ikke forfatterjubileer, slik man gjerne kunne tro, først og fremst an til en biografisk og historisk litteraturforståelse, men hviler på en performativ fortolkning av forfatteren som representant for vår kulturarv: Det er ikke hvem forfatteren var som er det sentrale, men hvordan han kan brukes og hvilke målsetninger denne bruken er ment å nå. Det som skjer i et jubileum er dermed ikke at man feirer forfatteren som historisk individ, men som opphavsmann til et forfatterskap, altså det Michel Foucault har kalt for “forfatterfunksjonen”. [...] Mens forfatterfunksjonen på den ene siden kan sies å ha en kontrollerende funksjon ved å tilby en “indre enhet” i tekstuniverset, åpner den på den andre siden et performativt potensial for hele tiden å skape og fornye forfatteren i tråd med tidens utvikling og fortolkernes intensjoner og målsetninger. Det er dette potensialet forfatterjubileene investerer i, og det gjør de ved å styre forfatterfunksjonen i en nasjonalpolitisk retning som skal iscenesette en tydelig, aktuell og lett gjenkjennelig nasjonalidentitet. Forfatteren som jubilerer er slik sett en konstruksjon og ikke en historisk person.” (Boasson 2017)

“Skulle Wergeland fornyes, måtte han gjøres mer internasjonal. Som i Ibsen-jubileet satset man på utstillinger for å nå jubileets mål. Av disse var vandretstillingen “Henrik i 200” [ved 200-årsjubileet for hans fødsel] og Nasjonalbibliotekets utstilling kalt “Hassel-Nødder” de to mest sentrale. Var det ett satsningsområde jubileet særlig fokuserte på, så var det å “engasjere unge mennesker i det wergelandske univers, helst på en slik måte at man kunne oppleve at dette universet har stor meningsfylde også i vår tid” (Wergeland-rapporten 2009, 41). Dette gjorde at skole og utdanning ble et særlig viktig område, og intensjonen om å løsrive Wergeland fra myten er her tydelig. Det man skulle oppnå var å “løfte Wergeland ut av den nasjonale sammenhengen som han så ofte ensidig plasseres i” (Wergeland-rapporten 2009, 48-49). Det å internasjonalisere Wergeland ble et refreng i jubileet som klinger med i en rekke seminarer som vektla en mer internasjonal Wergeland. Særlig gjelder dette seminaret “Wergeland og Europa” der man skulle “løfte Wergeland ut av den nasjonale sammenhengen [...], og i stedet utforske hvilken internasjonal innflytelse og påvirkning Wergeland var gjenstand for i sin egen tid” (Wergeland-rapporten 2009, 49). Med fokuset på å løfte frem en internasjonal Wergeland, er mye sagt. Ved å få frem at Wergeland slett ikke er så provinsiell og gammeldags som man skulle tro, kunne nemlig Norge vise at nasjonen heller ikke er det. [...] Ifølge UD stod nemlig Wergeland for en religiøs toleranse og opplysning som gjorde ham særlig relevant som spydspiss i en satsning for kulturell og religiøs dialog i Libanon, Israel og De palestinske områdene kalt “Toleranse og medmenneskelighet” (regjeringen.no 2008).” (Boasson 2017)

“Vi opplever nå at Henrik Wergelands posisjon i samfunnet ikke lenger er selvsagt, hverken i skolen, på høyskoler eller universiteter, til tross for at han som dikter er

av europeisk format. Han står på pensumlister nærmest av rituelle grunner. Skal derfor hans diktning overleve i det 21. århundret, må Wergeland-bildet i Norge revitaliseres. Hans internasjonale engasjement må frem i lyset, hans forhold til jødedom, islam og kristendom og hans bud om at mennesket må forbedre seg selv. [...] Kultur- og kirkedepartementet har nedsatt en gruppe som består av representanter fra Nasjonalbiblioteket (som er gitt et overordnet ansvar), Riksarkivet, Eidsvoll 1814 og Wergelandsselskapet som har fått ansvaret for å utforme forslag til hvordan jubileet skal markeres. Vi som arbeider med forberedelsene til Wergeland-jubileet, har opplevd en enestående respons i alle planleggingsmøter som har vært avholdt, enten det er i Kristiansand, på Eidsvoll eller i Oslo. Slik tror jeg det er mange steder i Norge. Dette lover godt for at Wergeland-jubileet kan bli en type jubileum der de fleste nordmenn er engasjert på en eller annen måte. Kultur- og kirkedepartementet nedsatte allerede i 2005 en gruppe som fikk ansvaret for å utforme forslag til hvordan jubileet skulle markeres. Denne kvartetten hadde møte med departementet så tidlig som i februar 2006. [...] Wergeland er lite oversatt til andre språk, og det trengs minst to års planlegging for å sikre gode oversettelser. Tiltak knyttet opp mot skoleverket og Kunnskapsløftet er helt avhengig av langtidsplanlegging, og høsten 2007 vil være et naturlig startpunkt for dette arbeidet. En rekke planer for teater- og musikkforestillinger i forbindelse med jubileet foreligger allerede. Flere av disse er storslåtte internasjonale samarbeidsprosjekter. Det som er nevnt her, er bare noen få tiltak. Det finnes en rekke andre som er avhengig av støtte for å kunne bli realisert.” (Jahn H. Thon i *Aftenposten* 6. desember 2006 s. 12)

“Som Ibsen ble Wergeland brukt til å sette fokus på “høyaktuelle utenrikspolitiske temaer som menneskerettigheter”. Denne gangen var imidlertid målsetningen ikke verdier som korrupsjon og likestilling, men kulturforskjeller og det å “stimulere dialogen i og med Midtøsten” (regjeringen.no 2008). Prosjektet var delt i fem delprosjekter som involverte både utveksling mellom skoleelever i Kristiansand, Beirut, Ashdod og Betlehem, et ungdomsseminar og en konferanse, i tillegg til en bok kalt *Tolerance and Compassion* som ble distribuert gjennom UD-nettverket i 3000 eksemplarer. Innledningen i denne boken ble skrevet av de to ministrene Jonas Gahr Støre og Erik Solheim, som vektla at Norges rolle som fredsmekler i Midtøsten var en naturlig videreføring av det arbeidet Wergeland påbegynte (Morgenbladet 2008). Slik ble også dette jubileet, tross de relativt begrensede offentlige midlene, et forsøk på å bruke forfatteren til å utøve myk makt og profilere nasjonen. Budskapet var at siden Wergeland egentlig var europeer og kosmopolitt, var og er nasjonen det også. Feiringen var altså ikke bare med på å sørge for at nasjonalskalden ble mer internasjonal, den viste samtidig frem en nasjon som, i tråd med daværende utenriksminister Støres ord, forsøkte å fornye kulturarven som “ankerfeste for egen identitet i en globalisert verden” (regjeringen.no 2007).” (Boasson 2017)

“Det ble [i 2008] gitt ut en rekke bøker, blant annet biografien *Støv. En bok om Henrik Wergeland*, som ble gitt i gave til alle elever på 2. trinn i videregående

skole. En av de viktigste og største prosjektene var imidlertid opprettelsen av nettsiden *wergeland2008.no* som skulle være en portal til kunnskap om Wergelands diktning og liv. På denne siden ble det skapt en allsidig og interaktiv plattform for å bli kjent med både dikter og verk, der man særlig la vekt på mulighetene nettet ga for å vise håndskrifter, faksimiler, førsteutgaver og originalmanus samt bilder av gjenstander, illustrasjoner og steder som er viktige i forfatterskapet. [...] Europarådets Senter for opplæring i interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap ble gitt navnet The European Wergeland Centre.” (Boasson 2017)

Tidligere statssekretær Gry Larsen i Utenriksdepartementet har skrevet: “Henrik Wergeland har en spesiell plass i våre hjerter. Han har en spesiell plass i vår litteratur. Han har en spesiell plass i vår historie, i vår samfunnsutvikling. I 2008 er det 200 år siden han ble født. Det er et skikkelig jubileum! Det vil Utenriksdepartementet være med på å feire. Men hvordan? Wergeland er knapt kjent utenfor Skandinavia. [...] Det kan altså ikke bli et verdensomspennende Wergeland-prosjekt à la Ibsen 2006, der 8000 arrangementer i 83 land feiret den norske dramatiker. Likevel. Wergeland betraktes som vår første dikter av verdensformat. Det er noe med Wergeland som har utenrikskulturell interesse og som vi vil være med å sette fokus på. [...] Vi har også valgt Midtøsten som prosjektets geografiske fokus. Grunnen til det er at det er få, som på samme måte som Wergeland, har fokusert på de 3 religioner som møtes i Midtøsten. Mange av de temaene han var opptatt av har også relevans til Midtøsten i dag. Vi skal gjennomføre 5 ulike prosjekter i løpet av neste år.

1. Det første fokuserer på barna – og er en skoledialog

Det går ut på at tre skoler i Kristiansand korresponderer med tre skoler i Midtøsten. Ungene er 11-12 år og skal lære hverandre å kjenne gjennom å fortelle om skoleliv, fritidssysler, høytid og hverdag. Prosjektet er knyttet opp til den kulturelle skolesekken, så både fotografer og forfattere er engasjert i prosjektet, både her og i Midtøsten. Kristiansand kommune leder barneprosjektet.

2. Det andre fokuserer på ungdommen

Ungdommens møtested blir Eidsvoll, selvfølgelig! Landsrådet for Norges barne- og ungdomsforeninger planlegger et interaktivt arrangement med workshops og åpne diskusjoner. Tema er kunstens rolle som brobygger i et samfunn, med fokus på forholdet mellom Midt-Østen og Vesten.

3. Det tredje er en internasjonal konferanse

Litteraturhuset er arrangør. Konferansen har fått tittelen “Poet and Activist”. Den tar utgangspunkt i Wergelands brede samfunnsengasjement og viktige kampsaker, med vekt på tema som knytter an til den internasjonale diskusjonen omkring

menneskerettigheter og kulturforskjeller. Det er lagt opp til fire hovedbolker: “Religion”, “Freedom of Thought and Expression”, “The Diaspora Experience” og “The Nation”.

4. Det fjerde er en poesi-workshop

For å forsikre oss om at også dikteren kommer til orde, har vi tatt initiativ til et internasjonalt poesitreff i Oslo. Det vil involvere ca. 10 norske og et tilsvarende antall utenlandske diktere. De vil samarbeide om å oversette og/eller gjendikte sentrale dikt som bygger opp under tematikken “Tolerance and Compassion”. Prosjektet vil være nettbasert, men kunne ut i en felles workshop i Norge i forkant av Litteraturhusets Wergeland-konferanse.

5. Det femte er en bok om Wergeland

Gyldendal forlag står for en bok om Wergeland – på engelsk. Den skal være en guide for alle utlendinger involvert i prosjektet. I boken presenteres den mangfoldige dikteren fra et litterært, politisk og religiøst ståsted.

[...] 5 ulike prosjekter og målgrupper, men med det til felles at de alle er med på å skape ulike arenaer for dialog og økt kunnskap og forståelse på tvers av etablerte politiske og kulturelle skillelinjer. En av de flotte tingene med Wergeland var at han brukte kunst og litteratur aktivt for å utfordre stereotype forestillinger om “oss” og “de andre”. Vi trenger å utfordre de stereotypene også i dag. Noen mener vilje til dialog er tegn på svakhet. Jeg mener tvert imot, dialog er tegn på mot. Mot til å møte hverandre til tross for ulikheter og forskjellige standpunkter. Mot til å stå imot den enkle veien som handler om å være seg selv nok. Mot til toleranse og medmenneskelighet. Det motet hadde Wergeland. Det motet håper vi prosjektene vil bidra til – gjennom et helt år. Barneprosjektet starter i januar og vil pågå nesten i hele jubileumsåret. Boken kommer i begynnelsen av april og poesitreffet, ungdomstreffet og Litteraturkonferansen vil alle foregå i den første juni-uke – når syrinene blomstrer.” (Larsen i <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2007/henrik-wergeland-2008-toleranse-og-med-me/id494675/>; lesedato 22.08.19)

Hamsun-jubileet i 2009, 150 år etter hans fødsel, ville skille nazisten fra forfatteren, personen fra dikteren som i hvert fall i 1890-tallsdiktningen regnes for å være relativt upolitisk. Blant dem som ikke godtok dette skillet mellom person og litteratur, “var Israels utenriksminister Avigdor Lieberman. Lieberman var forbløffet over at Norge kunne feire en nazist, attpåtil med kongehuset som “øverste beskytter”, og mente nasjonen fremmet antisemittisme gjennom jubileet (Levinson 2009). Lieberman mente at dette ikke bare var et engangstilfelle, men satte feiringen i forbindelse med både Norges forhold til nazismen og opptreden i FN. Den internasjonale Raoul Wallenbergstiftelsen, en stiftelse opprettet for å jobbe for å minnes Holocaust, mente markeringen var en skandale som nærmet seg

et “symbol for antiholocaust”. De fordømte kongehusets deltagelse, og organisasjonens grunnlegger, Baruch Tenenbaum, påpekte at “mange genier var nazister”, men at ingen av dem var blitt hyllet “av et statsoverhode” (Hauge 2009). Selv om man kan hevde at Lieberman og Tenenbaum overdrev, fikk kritikken gjennomslag i en rekke internasjonale medier, og dette var åpenbart ikke god norgesreklame. Tvert imot ble Hamsun-jubileet et nasjonalt problem. Regjeringen rykket ut med pressemeldingen “Knut Hamsun and his past”, der den forklarte at hverken jubileet eller Norge fremmet antisemittisme eller nazisme. Man feiret ikke nazisten, men forfatteren (Regjeringen Stoltenberg 2 2009).” (Boasson 2017)

“Feiringen av Hamsun er blitt en nasjonal statsoppgave. Det har ført til protester fra holocaustsentre ute i den store verden, bl.a. Simon Wiesenthal-senteret. Raoul Wallenberg-stiftelsen har beklaget seg direkte i et brev til kongehuset for dets støtte til en nazist. [...] Man kan ikke forstå Hamsun-dyrkelsen hvis man ikke ser den utenfra, som produkt av en ung nasjon, som helt siden 1814 har gjort dikterne til moralske forbilder – fra Wergeland til Bjørnson. [...] Gyldendals direktør Harald Grieg så i Hamsun en videreføring av litteraturens nasjonsbyggende oppgave. [...] Deretter kom styreformannen i forlaget, professor Francis Bull, med foredraget “Hamsun på ny”, hvor det nye består i at man skal lukke øynene for det ideologiske i verkene og la seg beruse av stilen. Dermed innledes den sterke norske tradisjonen hvor Hamsuns politiske holdninger konsekvent bortforklares. [...] Hamsun-selskapet blir sponset av Gyldendal. Den akademiske Hamsun-forskning er følgelig tett forbundet med Norges største forlag og sterke kapitalinteresser, men også kraftige nasjonsbyggende interesser. Dette kom ikke minst til uttrykk i Ingar Sletten Kolloens store Hamsun-biografi [fra 2003-04], hvor premissen er at Hamsun er en stor nasjonal oppgave og derfor fortjener en tobindsbiografi og en millionsatsing. [...] Kolloen later til å være involvert i en nasjonal dekkoperasjon, hvor det handler om å redde Hamsun fra Hamsun, slik at ikke virkelighetens Hamsun, men det nasjonale drømmebildet Hamsun kan bli skikkelig feiret. Drømmebildet er båret av en stor kjærlighet til dikteren, og det vet enhver at kjærlighet gjør blind. Det blir kontroversielt når kongehuset, kulturministeren, Norges største forlag og topper i den akademiske verden, altså Norge som nasjon feirer en stor dikter som samtidig er landsforræder, nazist og antisemitt. Det blir helt paradisk når Norge samtidig har formannsposten i ITF, en sammenslutning av 26 land som samarbeider om å fremme kunnskap om holocaust. Norge har blitt anklaget for holocaust-fornektelse. Anklagen kommer som et sjokk. Noe kunne tyde på at den unge nasjonen ikke har gjort sin hjemmelekse i Hamsun ordentlig.” (Jørgen Haugan i *Aftenpostens* magasin *Innsikt* i desember 2009 s. 93)

“Store jubileer av typen Ibsen- og Hamsun-jubileene er hybride og midlertidige organisasjonsstrukturer i kultur-Norge. De fremstår som viktige arenaer for forhandlinger og samarbeid mellom organisasjoner og personer. Her møtes aktører fra ulike organisasjoner og nivåer i norsk kulturpolitikk, fra representanter fra kulturdepartement, utenriksdepartement og kommunale myndigheter, til lokale

entreprenører og aktivister, forfattere og forfatterorganisasjoner, forlag, bibliotek, medier, skole, forskning. Til syvende og sist dukker også leserne og det almene publikum opp. Komplekse nettverk og interne styrkeforhold mellom aktørene får betydning for hvordan jubileene organiseres.” (Slaatta 2010)

“Mye tyder på at det særlig er små, til dels perifere nasjoner i det globale, litterære feltet som tillegger forfatterjubileer spesiell betydning, også i utenrikspolitisk øyemed. [...] I den globale litteraturens kretsløp er det hard konkurranse, og det gjelder å relatere de jubilerende forfattere og forfatterskap til et internasjonalt marked – hvor det flerkulturelle, det nasjonale og monokulturelle lever i ustabile forbindelser. Men i en internasjonal sammenheng vil de nasjonalt forankrede forfatterne ha ulik verdi.” (Slaatta 2010)

“Forfatterjubileene er som sagt hybride, og i en norsk sammenheng gjør det politiske feltet seg spesielt gjeldende. Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet var f.eks. begge engasjert i forarbeidet til Ibsen-året, og i etterkant ble Nasjonalbiblioteket gitt en mer langsiktig og koordinerende rolle i fremtidige forfatterjubileer. Inkluderingen av Utenriksdepartementet i arbeidet er ikke formalisert, men skjer på rutinemessig basis i Nasjonalbibliotekets og de ulike festivalkomiteenes løpende arbeid og møtevirksomhet. Nasjonalbibliotekets oppgave er bl.a. å ta vare på lokale initiativ og fordele ressurser mellom ulike initiativtakere og interessenter. [...] Ulike arrangementer kan som enkelthendelser innlemmes i jubileet som helhet, med alt det medfører av offentlig nimbus. Samtidig gir de ulike arrangementene innhold og nyhetsstoff til de sentralt etablerte nettsidene. En ny strategisk tidstenkning oppstår rundt forfatterjubileene. Året er gitt som ramme, og en serie arrangementer utgjør et jubileumsår.” (Slaatta 2010)

“Ibsens engasjement i liberalismens og modernismens problemstillinger (Rønning, 2006) gjør at han kan kobles til den norske utenrikspolitikkenes bestrebelser for å utbre fred, demokrati og forståelse for liberale verdier i det internasjonale samfunn. Det kan gjøres offisielt, selv om Ibsen fortsatt kan være politisk kontroversiell med sitt fokus på kvinners rettigheter, ytringsfrihet, det individuelle entreprenørskap og middelklassens bidrag til økonomisk vekst og politisk stabilitet. I det utenrikspolitiske feltet har det nærmest foregått en form for uorkestret tilpasning mellom måter å iscenesette og forstå Ibsen på, og norske myndigheters rådende tenkning omkring begreper som omdømmebygging, *cultural diplomacy* og norgesprofilering. For staten er Ibsen dermed å ligne med en naturressurs som må pleies som en vedvarende og levende kulturinstitusjon. Han har fått sin faste festival, sitt museum, sitt forskningssenter, sin pris og en årlig, internasjonal konferanse, og Ibsens teaterstykker settes opp over hele verden med assistanse og støtte fra UD.” (Slaatta 2010)

“Overfor lesermarkedene får dikterjubileenes regularitet et preg av å gjøre samtidighet til tvang: Spørsmålet om “hva en forfatter kan si til oss idag” reises med stadig større selvfølgelighet, som om dette var den eneste og viktigste måten å

møte litteraturen på. Ett av jubileumsfeltets paradokser oppstår her: Forankres forfattere og verk for strengt til sin egen tid, blir deres relevans for ettertiden vanskeligere å formidle. Forfatterjubileer får lett en konserverende og konsekrerende kraft som tar oppmerksomheten fra samtidens egen litteratur og forfattere. I skjæringen mellom gammelt og nytt finner vi strukturerte forståelser av nye forfatterskap: Møt den nye Hamsun, den nye Ibsen!” (Slaatta 2010)

“Mens det var dronning Sonja som var beskytter for Ibsen 2006, var det kronprins Haakon som var det for Wergeland 08, kronprinsesse Mette Marit for Hamsun 2009 og kong Harald for dikterhøvdingen Bjørnson.” (Boasson 2017)

“Bjørnson 100 år. Det siste Bjørnstjerne Bjørnson (1832-1910) trenger, er en ærbødig markering av 100-årsdagen for hans død. [...] Etter Hamsun 2009 kommer Bjørnson 2010. Det er blitt en rutine nå, at hvert eneste år bringer et nytt dikterjubileum. Eller flere. Bare de siste fire årene har vi feiret Ibsen, Wergeland, Welhaven og Olav H. Hauge. Noen har også feiret Per Sivle og Rasmus Løland. Bjørnstjerne Bjørnson døde 26. april 1910. Men når maskineriet nå skal startes på nytt, aner vi en viss slitasje også hos arrangøren, som rutinemessig er Nasjonalbiblioteket. “Kultur- og kirkedepartementet ønsker at hundreårsdagen for Bjørnstjerne Bjørnsons død i 2010 skal markeres på en måte som er verdig Bjørnsons nasjonale og internasjonale anerkjennelse,” heter det i bibliotekets presentasjon. Det fantasiløse, tidløse og noe paniske mottoet for jubileet er “Bjørnson for vår tid”. [...] profilen er en oppvisning i dikterjubileets dilemmaer. Dette er en type litteraturformidling initiert og finansiert av staten Norge, der hele poenget er å skape blest om forfatterskapene. Samtidig er de eksempler på en litteraturformidling under evne: Det blir besvergelses av dikterens betydning innenfor en stiv og ukritisk ramme. [...] I virkeligheten har Bjørnsons posisjon vært for nedadgående helt siden 1960-tallet. En feiring “verdige hans anerkjennelse” ville slik sett bli meget liten. Men Bjørnson-året har faktisk fått de samme økonomiske vilkårene som Hamsun-året, nemlig 7 millioner kroner. Målt i kroner er han altså like viktig som Norges kanskje største dikter gjennom tidene. Eller er det snarere et signal om at Hamsun av ideologiske grunner kunne nedprioriteres, mens nasjonsbyggeren Bjørnson – av de samme grunnene – skal oppprioriteres?” (Ingunn Økland i *Aftenposten* 4. januar 2010 s. 3)

“Kjære Bjørnson-venner. Noen mener det er unødvendig å feire jubileum. Jeg mener motsatt. Norge er en ung nasjon. Derfor er det viktig å feire dem som var viktige for nasjonen vår, sier kulturminister Anniken Huitfeldt på gårsdagens lansering av Bjørnson 2010 på Nasjonalbiblioteket. Ministeren følte kanskje at hun måtte forklare de mange dikterjubileene de siste årene. I 2006 feiret vi Henrik Ibsen, i 2008 var det Wergeland sin tur mens fjoråret “tilhørte” Knut Hamsun. Ellers har også Olav H. Hauge, Welhaven og Per Sivle blitt feiret de siste fire årene. [...] - I 2041 er det 100 år siden Dag Solstad ble født, da synes jeg at vi skal feire ham, selv om tekstene hans da ikke vurderes som like relevante som i dag. Det å feire forfattere er en viktig anerkjennelse av kunsten i norsk historie, sier

kulturministeren til Aftenposten etter Bjørnson-lanseringen. [...] Hamsun-året bidro til en fornyet interesse for dikterens liv og forfatterskap, sier hun. [...] Nasjonalbiblioteket som leder feiringen, på oppdrag fra Kulturdepartementet. - Det blir aldri rutine fordi ingen forfattere er like. De må behandles på sine premisser, sier nasjonalbibliotekar Vigdis Moe Skarstein. - Hva er det som gjør et jubileumsår vellykket? - At det er mange som får opplevelser, og at det bidrar til nye innfallsvinkler og ny interesse. I Bjørnson-året skal vi fokusere på hele personen. Bjørnson som politiker, åndsperson og dikter, sier hun. [...]

Markerer 100-årsjubileet for Bjørnstjerne Bjørnsons død.

24. april: Festforestilling i Nationaltheatret i Per Olav Sørensens regi.

15. mai: Dikterens hjem Aulestad i Oppland gjenåpnes etter restaurering til 50 millioner kroner.

1. september: Åpning av Bjørnsonfestivalen i Molde.

Les mer på bjornstjerne.no

[...] Kulturminister Anniken Huitfeldt og Bjørnson-biograf Edvard Hoem var på plass da Bjørnson-året ble åpnet på Nasjonalbiblioteket i går.” (Rolv Christian Topdahl i *Aftenposten* 6. januar 2010 s. 9)

“- Det er fint om man kommer seg videre fra klisjeen om at en avdød forfatter alltid er aktuell, stadig aktuell, evig aktuell osv. Her er det åpenbart noe å hente på mottofronten, sier litteraturprofessor ved Universitetet i Oslo Tore Rem. Professoren har tidligere uttalt seg kritisk til forfatterjubileer, blant annet i forbindelse med Ibsen-året i 2006. Rem presiserer at han aldri har vært prinsipiell motstander av slike markeringer. Men vi vet lite om hva slags virkninger de har. [...] - Hva skjer med kulturen og litteraturen når den knyttes til opplevelsesøkonomien og merkevarebygging? For noen år siden skjedde det en vending. Det ble politisk vilje for å markere forfatterjubileer mer formelt. Overordnet kan man si at dette blant annet har med identitet å gjøre. Det handler om nasjonens og småsteders behov for å markere identitet, sier litteraturprofessoren.” (*Aftenposten* 6. januar 2010 s. 9)

Astrid Lindgren ble født i 1907 og døde i 2002. Onsdag 14. november 2007 stod det på nettsidene til den svenske avisen *Aftonbladet*: “I dag fyller Astrid Lindgren 100, eller skulle ha fylt. Det rikstäckande partyt är redan i gång, och vad festföremålet skulle tycka om jubileumsfenomen som Jacob Forsells soffbordsbok Astrids bilder (Bokförlaget Max Ström) eller Stockholms universitets nya fem-poängskurs “Astrid Lindgren – från flickbok till fantasy” (sista ansökningsdag 2 februari) kan vi bara gissa. Eller om sajten Astrid Lindgren-jubileumsportal (ja, de skriver så, med bindestreck), administrerad av Vimmerby kommun och innehållande ett urval av dagens Lindgrenaktiviteter (www.astridlindgren2007.com). Klockan 11 denna välsignade onsdag i Vimmerby sjunger till exempel 1 000 skolbarn allsång på Stora torget, och en kvart senare invigs årets julfrimärken med Lindgrenmotiv av Ilon Wikland och Ingrid Vang Nyman, på Lindgrens barndomsgård i Näs.”

I november 2007 stod det på nettsidene til Universitetet i Agder: “Universitetslektor Agnes-Margrethe Bjorvand er blant de som kjenner Astrid Lindgrens forfatterskap best. Det kommer blant annet til uttrykk ved at hun farter Skandinavia rundt som innleder på konferanser og fagmøter [...] Svenskene har feiret Astrid Lindgren i hele år. Agnes-Margrethe Bjorvands mest spennende oppgave hittil i år – sett utenfra – må være at hun deltok i The Astrid Lindgren Centennial Conference “The Liberated Child – Childhood in the Works of Astrid Lindgren” i Stockholm 30. og 31. mai. [...] Konferansedeltakerne var også med under utdelingen av ALMA – Astrid Lindgren Memorial Award på Skansen 30. mai. [...] På Astrid Lindgrens bursdag 14. november er Bjorvand invitert til den svenske ambassadens offisielle feiring.”

I 2012 var det 100 år siden den svenske forfatteren August Strindberg døde. I jubileumsåret skrev mange om hans “kvinnehat”. Noen trakk også fram hans forhold til arbeidklassen, blant andre journalisten Åsa Linderborg: “I morgon är det hundra år sen August Strindberg dog. Firandet har pågått överallt, utan att ha riktigt tagit fart. Kanske är den uteblivna klang- och jubelfesten ett uttryck för att Strindberg fortfarande är allt för kontroversiell och komplex för att enkelt låta sig bli ett allmänt festföremål. Strindberg stormade mot högern men var aldrig oreserverad arbetarrörelsens man, även om den i efterhand har försökt framställa det så. [...] När Strindberg dog kunde arbetarrörelsen plocka det man behövde ur hans produktion. Resten lät man vara. Det är ett öde för varje intellektuell; ingen originell tänkare efterlämnar ett författarskap utan inre motsättningar. Att Strindberg fortfarande är kontroversiell och därmed firandet ängsligt är således ett tecken på att han ännu lever. Bara döda stormhattar borstas med kraft. Vill vi fira Strindberg, ska vi återuppliva striden från 1910-1912: Vilken position ska Strindberg ha? I morgon publicerar Aftonbladet Kultur fyra dussin kulturpersonligheters syn på nationalskalden. Tre ord dominerar: galen, kvinnohatare, geni. Få plockar fram radikalen och makthäcklaren. Själv firar jag Strindberg för integriteten, temperamentet och humorn. Och för att han med ett våldsamt språk kunde sätta sån kraft bakom sin samhällskritik, att han än i dag skakar om.” (<https://www.aftonbladet.se/kultur/a/p6G5MG/darfor-vill-jag-fira-august-strindberg>; lesedato 07.10.19)

Sigurd Hoels roman *Sesam Sesam* (1938) begynner med en satirisk beskrivelse av et dikterjubileum. Avisene driver formidling: “Hans navn skulle atter gjøres levende i folkebevisstheten” (s. 14) gjennom trykking av artikler og intervjuer m.m. Kultureliten i aviser og forlag har et ganske fiendtlig syn på lesernes motstand mot denne formidlingen: “dikterens navn og ry var atter banket grundig inn i hodet på et glemsomt og gjenstridig folk; og måtte det nu bli der til evig tid, hans verker kunde fåes på ratebetaling og måtte ikke savnes i noe hjem.” (s. 15)

“Ingen forfatter har drevet mer harselas med norske dikterjubileer enn Sigurd Hoel. Bekransningen, jubileumsbøkene, hyllestartiklene, festforestillingen, galla-

middagen, talene som ingen ende tar. Riktignok er det lenge siden, i *Sesam Sesam* fra 1938, da flaggene og bøkene og rettene var flere enn vi holder oss med nå til dags. Men vår evne til å arbeide med omvendte perspektiver ville han nok ha kjent igjen; dikterne vokser seg større og større jo fjernere de blir, gjerne til fortrensel for dem som blir mer og mer usynlige midt iblant oss og som saktens kunne trenge de gode ordene her og nå.” (Brikt Jensen i *VG* 13. desember 1990 s. 42)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>